

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 16 – 1/2009.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/1_09/ajank_koskinen_01_09.pdf]



AJANKOHTAISTA:

CLAUDE LÉVI-STRAUSS TÄYTTI SATA VUOTTA

”Claude Lévi-Strauss 100 vuotta” -juhlaseminaari Jyväskylässä 26.11.2008.

Claude Lévi-Straussin 100-vuotisjuhla Ranskan kulttuurikeskuksessa Helsingissä 28.11.2008.

Eerika Koskinen-Koivisto ja Janne Juhana Rantala

Ranskalainen Claude Lévi-Strauss (s. 28.11.1908) on kiistatta yksi merkittävimpiä antropologeja. Hän on Ranskan akatemian jäsen ja Collège de Francen pitkäaikainen luennoitsija. Lévi-Strauss saavutti kunnioitettavan sadan vuoden iän viime vuoden marraskuussa, ja hänen syntymäpäiväänsä juhlistettiin useassa maassa, myös Suomessa. Jyväskylän etnologian oppiaine piti juhlaseminaarin 26.11.2008 hieman etuajassa. Suomen Antropologinen Seura ja Ranskan kulttuurikeskus juhlivat puolestaan Helsingissä päivänsankarin oikeana syntymäpäivänä.

Lévi-Strauss kuuluu strukturalistisen paradigman perustajiin ja sovelsi kielitieteilijä Ferdinand de Saussuren teorioita antropologiaan. Hänen pääteoksenaan pidetään alkuaan vuonna 1962 ilmestynyttä teosta *La Pensée sauvage* (englanniksi *Savage Mind* 1966).

JUHLASEMINAARI JYVÄSKYLÄSSÄ

Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen järjestämän ”Claude Lévi-Strauss 100 vuotta” -juhlaseminaarin avasi kulttuuriantropologian professori Ilmari Vesterinen (Jyväskylän yliopisto). Seminaarin puhujat olivat musiikkitieteen professori Eero Tarasti (Helsingin yliopisto) ja uskontotieteen professori Juha Pentikäinen (Helsingin yliopisto) sekä nykykulttuurin tutkimuksen professori Erkki Vainikkala (Jyväskylän yliopisto) ja kirjallisuuden professori Tarmo Kunnas (Jyväskylän yliopisto).

Eero Tarastia pidetään Lévi-Straussin merkittävimpana suomalaisena oppilaana. Hän puhuikin elävästi Lévi-Straussin persoonallisuudesta ja erityisesti teorioista

myyttien logiikasta esitellen samalla, miten on soveltanut tämän ajattelua omassa tutkimuksessaan. Tarasti pahoitteli, että Lévi-Straussin myyttejä käsittelevä laaja teossarja *Les mythologiques* on vielä suomentamatta.

Erkki Vainikkala ”luki Lévi-Straussia rivien välistä” pohtiessaan kulttuuria rakenteena, ideologiaana ja dialogina. Juha Pentikäinen valaisi Lévi-Straussia kenttä-tutkijana ja etnografina selostaen *Tropiikin kasvot* -teoksen syntyä ja keskeisiä sisältöjä. Tarmo Kunnas puolestaan käsitteli Claude Lévi-Straussia hermeneuttis-fenomenologisesta näkökulmasta.

Jyväskylän seminaarissa ei, yllättävää kyllä, käsitelty Lévi-Straussin kuuluisia teorioita sukulaisuudesta. Soveltaen strukturalistista metodologiaa Lévi-Strauss toi uuden näkökulman sukulaisuuden suhteiden tutkimiseen. Hän korosti liiton merkitystä sukulaisuuden osana. Hänen mukaansa ydinperheen ulkopuolisilla niin sanotuilla toissijaisilla sukulaisilla (isovanhemmat, sisarusten lapset, sedät, tädit, enot ja serkut ja niin edelleen) on merkittävä roolinsa sukupiirissä, sillä sukulaisuus ja suvun jäsenten asema määrittäytyy suhteessa toisiinsa.

SATAVUOTISJUHLAT RANSKAN KULTTUURIKESKUKSESSA

Helsingissä Lévi-Straussin syntymäpäiviä juhlittiin Suomen Antropologisen Seuran ja Ranskan kulttuurikeskuksen voimin. Lyhyet esitelmänsä päivän sankarista pitivät sosiologi Tiina Arppe (Helsingin yliopisto), sosiaaliantropologi Matti Eräsaari (Helsingin yliopisto) ja Juha Pentikäinen. Lisäksi tilaisuudessa näytettiin haastatteluelokuvia.

Tiina Arppe kertoi esitelmässään ”Lévi-Strauss ja ranskalainen sosiologia”, että Lévi-Straussin ajattelu sijoittuu Durkheimistä ja Maussista alkaneeseen traditioon. Heistä Lévi-Strauss hyödynsi etenkin Marcel Maussin (1999) klassikossaan *Sur le don* (suomeksi *Lahja* 1999) esittämää vaihtoteoriaa, jossa lahjat ovat yhteisöjen välistä vaihtoa aineellisin, mutta myös aineettomin hyödykkein. Arppen mukaan Lévi-Strauss kuitenkin korosti erityisesti tulkinnassaan melanesialaisesta *hausta*, etteivät uskomukset selitä toimintaa – kuten Mauss ja monet muut olettivat – vaan ne itse kaipaavat selitystä. Selitys löytyy Lévi-Straussin strukturalismin mukaan kussakin kulttuurissa erilaisesta, mutta yhtä lailla kaikissa kulttuureissa olevasta ihmismielen rakenteesta.

Lévi-Straussin oivalluksia oli, että niin kieltä, taloutta kuin avioliittoakin voi tarkastella (lahjan) vaihtona. Lévi-Straussin tutkimuskohteena eivät olleetkaan Arppen mukaan yksittäiset ihmiset, sosiaaliset suhteet tai edes kansat, vaan luonnon ja kulttuurin suhde. Siksi häntä voidaan Arppen mukaan pitää viimeisenä universalistisia hypoteesejä esittäneenä antropologina.

Matti Eräsaari sijoitti Lévi-Straussin antropologian ja kielitieteen symbioosin pitkään jatkumoon esitelmässään ”Lévi-Strauss ja merkitsevä ero”. Lévi-Strauss toi Ferdinand de Saussuren kieliteoriasta omaksumallaan strukturalismilla kipeästi kättä tieteellistä uskottavuutta antropologiaan, joka oli jo tuolloin (!) verrattain nuori tieteenala. Eräsaari ylisti hänen monien jopa viisikymmentä vuotta sitten ilmestyneiden teostensa pysyvää ajankohtaisuutta. Edelleenkin Lévi-Straussiin viitattaessa ei tarvitse

esittää puolustuslauseita, mitä muihin klassikkoihin turvauduttaessa täytyy yleensä ainakin jossain määrin tehdä.

Puheenvuoronsa lopussa Eräsaari viittasi Lévi-Straussin UNESCOlle kirjoittaman kahden kirjasen (2004 [1952]; 1971) ajatuksiin rasismista ja kulttuurieroista. Lévi-Straussin mukaan etnosentrismi on luonnollista. Rasismista aletaan puhua silloin, kun sinänsä tosiasiallisia kulttuurieroja aletaan luokitella ja arvottaa pseudotieteellisin perustein – tai, jos toista kulttuuria aletaan vihata tai se halutaan jopa tuhota. Eräsaari esitti, että nämä ajatukset ovat edelleen mitä ajankohtaisimpia, kun kaikkien kulttuurierojen esille tuominen on nykyään lähes poliittisesti epäkorrektia. Hänen mielestään meidän on syytä kysyä Lévi-Straussin hengessä: entä, jos he eivät halukaan olla samanlaisia?

Kun Eräsaari korosti Lévi-Straussin tieteellistä puolta, käsitteli Juha Pentikäinen puolestaan hänen ansioitaan kirjoittajana esitelmässään ”Lévi-Strauss ja kenttätyö”. Pentikäinen keskittyi erityisesti *Tropiikin kasvoihin*, johon hän kertoi palanneensa vuosikymmenien varrella useampaan otteeseen. Pentikäinen moitti englanninkielisen painoksen käytäntöä kääntää alkutekstin etnologi tai etnografi säännönmukaisesti antropologiksi, mitä vikaa suomennoksessa ei onneksi ole. Pentikäinen korosti *Tropiikin kasvojen* kuvailevaa etnografisuutta, joka antaa tietoa Lévi-Straussin kohtaamien kansojen lisäksi matkasta Amazonille sekä etnografian mielialoista ja motivaatioista. Tällainen usein moitittu kuvaustapa kestää aikaa toisin kuin monet teoreettisemmat puheenvuorot. Muutenkin Pentikäinen puolusti Lévi-Straussin tutkimustapaa monien nykyantropologien kritiikkiä vastaan, jonka mukaan Lévi-Strauss tunsikin kuvailemansa kansat huonosti. Pentikäisen mukaan Lévi-Straussin päämäärät eivät olleet samanlaiset kuin pitkäkestoista kenttätyötä ja yhden kulttuurin kokonaisvaltaista tuntemista painottaneen Malinowskin, minkä Lévi-Strauss itsekkin ottaa kirjassaan esille. Vaikka Lévi-Strauss ei ehkä tuntenut tutkittavien kieltä kovin hyvin, on *Tropiikin kasvat* täynnä briljanteja yksityiskohtia ja ajattomia oivalluksia.

Yleisökysymyksissä tuotiin esille muutamia mielenkiintoisia antropologienkin pohtimia ongelmia, kuten onko Maussin klassista ja Lévi-Straussin edelleen kehittämää vastavuoroisuutta korostavaa vaihtoteoriaa vielä kukaan kumottu. Kysyttiin myös, onko mahdollista, että alkusukoiden uskonnon takana onkin syvällistä tietoa luonnosta ja maailmankaikkeudesta. Tätä asiaahan Lévi-Strausskin (1966) on tavallaan pohtinut paljonkin muun muassa teoksessaan *La Pensée sauvage* (jonka voisi suomentaa esimerkiksi Villi ajattelu), jossa hän vertaa kansanomaisia taksonomioita ja myyttejä luonnontieteelliseen tietoon päätyen siihen, että molemmat tiedon tyypit ovat yhtä monimutkaisia ja että ne molemmat vastaavat samankaltaisiin inhimillisiin tarpeisiin. Näistä vain osa on Lévi-Straussin mukaan käytännöllisiä ja useat intellektuaalisia.

Jyväskylän ja Helsingin tapahtumien lisäksi ainakin Turussa juhlistettiin merkkipäivää Lévi-Strauss -juhlaluennolla, jonka järjestivät Turun yliopiston uskontotieteen oppiaine ja Suomen Uskontotieteellinen Seura.

KIRJALLISUUS

- LÉVI-STRAUSS, CLAUDE 1966: *Savage Mind*. Chicago: University of Chicago Press. [1962]
- LÉVI-STRAUSS, CLAUDE 1971: Race and Culture. – *UNESCO's International Social Science Journal*, Vol. 23 (4).
- LÉVI-STRAUSS, CLAUDE 2003: *Tropiikin kasvat.* Helsinki: Loki-kirjat. [1955]
- LÉVI-STRAUSS, CLAUDE 2004: *Rotu, historia ja kulttuuri*. Helsinki: Gaudeamus. [1952]
- MAUSS, MARCEL 1999: *Lahja. Vaivdinnan muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa*. Helsinki: Tutkijaliitto. [1923]

Filosofian maisteri Eerika Koskinen-Koivisto valmistelee etnologian alan väitöskirjaa Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksessa.

Filosofian maisteri Janne Juhana Rantala valmistelee kulttuuriantropologian alaan kuuluvaa väitöskirjaa Joensuun yliopistossa.